

Forfatter: Falster, Christian

Titel: Udrag fra LÆRDOMS LYSTGAARD ELLER ADSKILLIGE DISCURSER FØRSTE PART

Citation: Falster, Christian: "Lærdoms Lystgaard eller Adskillige Discursor", i Falster, Christian: *Lærdoms Lystgaard eller Adskillige Discursor*, udg. af JØRGEN OLRİK , 1919-20, s. 116. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-falster01-shoot-idm140591134653488/facsimile.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Lærdoms Lystgaard eller Adskillige Discursor

ikke omtaler *Trajanum* saa lidt som *Marcum Antoninum* eller *Alexandrum Severum*^{a)}, fordi de, som jeg troer, ikke straffede de Christne med Svøben, men ikkun med Snærten, drevne ikke af Had, men af en Slags offentlig Nødvendighed, hvorved det hændte, at den guddommelige Naade vilde lade dem afgaa ved en forud beskikket Død. Endelig, for i nogen Maade at formilde den velærværdige Mands Sindelag mod *Trajanum*, anførte jeg *Carolum IX* og *Ludovicum XIV*, Konger af Frankrige, hvilke ikke alene lode de saakaldte Reformerte straffe, men ogsaa befalede at angive og eftersøge dem, som Beviser for, at ingen nogensinde har været grusommere mod de Christne end de Christne selv, efter at have forelæst ham, hvad jeg, saavidt jeg mindes, skrev desangaaende ovenfor i XIII. Discurs. Og saalunde forsonedes min Ven atter ej alene med *Trajano*, men ogsaa med hine grusomste Voldsmænd mod den christne Stat: *Nero*, *Domitianus*, ja endog *Diocletianus*.

XXV

VOPISCUS REDDER BOGLIGE KUNSTER FRA UNDERGANG^{a)}.

I den Boglade, som alt i adskillige Aar ved St. Hansdags Tider plejer at aabnes i Ribe Domkirke i Jylland, var jeg og nogle Venner i Aaret 1726 komne sammen, da Boghandleren foreviste

os et *Smadedigt af Timon fra Lyon*, eller P. B.s Epistel til *Claudium Capperonerium*^{b)}; i hvilken Forfatteren ej alene havde angrebet Franskmændene og Englænderne og saa at sige paaført dem Fribyttekrig, men ogsaa, drevet af jeg veed ikke hvilke onde Aander, havde, aabenbart uæsket, opvakt Klammeri med de Danskes højst fredsommelige Gemytter. De fleste tyktes denne *Timon* at efterligne hin æventyrlige *Burmans* fordums *Kæmpestrid*, som vore gamle Viser berømme^{c)}, og knap nok at være ved sit fulde Vid. En holdt for, at denne Udæsker burde bortdrives fra vort Land, og kaldte det utilbørligt, at han ustraffet skulde skamskænde de Danskes Navn, da dog Fædrelandet har sine *Mantios*, *Corvianos*, *Dentatos*, *Scipiones* og *Opimios*^{d)}, hvilke lettelig i Enekamp kunne kaste ham ned ad Trappen og sende ham sønderlagen og bovlam hjem til sine egne; en anden, som var lidt mere sagtmødig, lo ad denne anden *Molesworth*^{e)} og mente viseligt, at en af ham tilføjet Fornærmelse paa den honnøtteste Maade hævnedes ved Tavshed og fornem Ringeagt, og at der saalunde levnedes ham større Spot og Spe end fordum *Rhetoren i Lyon*, hvilken, da han opvakte *Mishag*, fik Befaling af *Caligula* til at udlette sine Skrifter med en Svamp eller med sin Tunge^{f)}. — Dernæst lod man ham fare, og Tælen gik over til Trætte med de Udlændinge, som enten i al Stilhed spørge angaaende os og vort Norden: *Kan noget godt være fra Nazareth?*^{g)} eller aabenlyst maale vor medfødte Art og Maade med uretmæssig Alen, ret som om vi ifølge en nødven-

dig og ufravigelig Lov, som stod skrevet i Stjærnerne, fra Fødselen vare nogle Taabenakker, ret som om ikke selv det fjærreste Thue ogsaa avler saadanne Philosophos som det kan sætte op imod de skarpsindigste Udlændinge, og som om man ved Mennesket ligesom ved Vin, grønne Urter, Heste og Køer skulde agte paa Stammen og ikke paa Forstanden, som er fælles for alle. — Siden begyndte man at beklage vore Tiders Viikaar og især Boghandiernes og Bogsælgernes; da det nemlig skorter paa deres Tjeneste, er det intet Under, at vore Studerekamre og vore Lamper ligne de saakaldte *Cameris obscuris*¹⁾, og at vore natlige Studier enten lægges i Graven med os eller efter vor Død komme rundt iblandt Folk som Kræmmerhuspapir. — Dernæst spurgte man, ved hvilke Raad og Udveje paa den ene Side vor Flid kunde gøre sig bekendt, paa den anden Side Udlændingenes vrangne Dom om os slaas af Marken, hvilke tro at vi ligesom Bidronerne sidde ørkesløse ved vore Kuber og ingen Brod eje. En mente, at der vilde blive draget bedst Omsorg for vore Sager, hvis vore berømmelige Doctores i de frie Kunster vilde nøje sig med at kappes med Forfædrene i Udødelighed og ej lade deres Studia tynges af borgerlige Forretningers mangfoldige Besværing; hvis de med Ringeagt for hine Menigmands overflødige og forslidte Ærestitler til Gavn gjorde sig Umage med dette: ej alene ved deres Exempel at optænde Landets Ungdoms Sind til den sande Hæder, men ogsaa ved deres berømmelige Navn lokke Udlændinge til at

børe sig, hvorved de højlig vilde gavne deres Landsmænd og mest vore Bogtrykkere og Bøghandlere, eller, hvis vore Presser ej strakte til, kunde opnaa Hjælp hos Arbejdere udenfor Landet uden større Møje end vor *Thomas Bartholinus, Noldius, Wormius* etc.²⁾ — En anden holdt for, at det mest hang af Adelen, om gode Kunster blomstre eller komme for Lyset; thi, ikke sandt? ved Adeliges Studering næres og opholdes Sindene, saasom fordem ved de *Früfers, Kaasers, Rantzowers, Rosenkrantzers, Huitfelders, Sehesteders, Reitzers, Gersdorfers*, etc. etc.; ved Adeliges Midler vokser Bogavl overflødig, og Bibliothæquer opbygges, af hvilke fordem hos os have været navnkundige de *Ulfelders, Høgers, Gersdorfers, Walkendorfers, Rosenkrantzers* etc.³⁾; ved Adeliges Exempel opmuntres andre til at skrive, saaledes som de fordums Tider tilførte Fædrelandet et anseeligt Forraad af Skribenter, saa at sige under de Bannerførere, som have efterladt herlige Amindelser af deres Vid: vor *Huitfeldt, Tyge, Erik og Falk Brahe; Jacob Ulfeld; Cornelius Lerche; Corfitz, Jørgen, Gunde, Jacob og Holger Rosenkrantz; Corfitz Trolle; Otto Scheel; Otto Krag; Axel, Knud og Henrik Gyldenstjerne; Jens Bielche, Axel Arenfeld, Jens Bille, Erik Krabbe, Mogens Friis, Marcus Giøe, Stygge Høg, Peder Lange, Christian Urne, Henrik Rantzow; Knud, Christian og Thomas Sehested*, til hvilke ogsaa kan føjes *Ulrik Christian Gyldenløve, Christiani 4. naturlige Søn*, hvis Tale om *Lærdoms Ypperlighed* udkom i København 1642, 4^o¹³⁾. — Begge disses Raad befaldt mig storlig, til hvilke jeg ogsaa føjede mit, omtrent saa-

lydende, nemlig: saasom vi skikke alting hos os efter de Franske Villie og — ej uden Skade for Landet — ære deres Ord, deres Dragt, Levemaade og Manerer som *Templernes Helligdomme* (efter Grækernes Ord), holdt jeg det for saare skønt at laane fra de samme Franskmænd de Foretagender, der kunne være Fædrelandet baade til Nytte og til Zir. Jeg forundredes over deres Skarpsindighed, hvilke — vel vidende, at der bliver flere gode Krigsmænd i Krig end i Fred, som Forfatteren af Dialogen om Talerne siger¹⁾, og at ethvert Menneskes Sind ledes af Lyst til Ære eller Nytte — snildeligt og viseligt have anordnet aarlige Vædekampe med Priser udsatte for Sejrherren, idet *det kongelige Videnskabernes Academie* hvert Aar uddeler to Guldmedailler paa 300 parisiske Livres; *det franske Academie* ligeledes to, den ene som Pris for Digtetekunst, den anden for Veltalenhed; *Videnskabernes Academie i Bordeaux* ogsaa en Guldmedaille; hvilke nu for nylig ere efterfulgte af det nye *Academie i Marseille* eller dets Directeur, som de kalde ham, *Ludovicus Hector de Villars*, Hertug, Pair og Marechal af Frankrige²⁾. Hvis saadan Hæder og saadanne Belønninger bieve boglige Kunster og studerede Mænd til Del af deres Beskærmere her hos os, mente jeg at ingen kunde tvivle om, at hine Lærde iblandt os atter vilde fatte Mod, som ved en ringe og utaknemlig Forestilling om deres Flid alt ere naaede til at tro sig selv godtkøbs, og som, ikke blot ikke tilskyndede ved nogen Indbydelse, men endog frygtende Had og Foragt leve forborgne i Enrum og

Skjul, saa at sige filosofierende med *Seneca*³⁾: *Hyad gøres det behov at mæge noget som kan vare i Aarhundreder? Er det dig om at gøre, at Efterkommerne ej tie om dig? Du er fød for at dø; et Endeligt i Tavshed har mindst Pinagtighed i Følge med sig.*

XXVI

KORT BEGREB AF LACTANTII VILDFARELSER I THEOLOGIEN⁴⁾.

EN ung Mand af Dyd og gode Sæder⁵⁾ havde hørt sige, at jeg, som rimeligt er, skattede *Lactantium* højt og udlagde ham offentlig fra Lærestolen for mine Tilhørere. Han havde end ikke det mindste Anstrøg af Læsning i denne saare veltalende Skribent (han havde nemlig spildt den bedste Del af sin Tid med idelig at læse litteraire Journaler og Bøger fulde af Pabler), og da jeg en Dag sad i vort Skolebibliotheque, kom han ind til mig, og efter gensidige Hilsener bad jeg ham sidde ned. Omtrent en stiv Klokketide var forløben med den ene Snak om lærde Mænd efter den anden, da han omsider paa een Gang slog ind paa at tale om min Undervisning, hvorved han tilstod, at min Anordning befaldt ham højlig, idet jeg nemlig har for Skik at forbinde kirkelige Skribenter med verdslige, Ciceronem og andre med *Lactantio*, og vexle med Læsningen af dem. Jeg for min Del tilstod at have lært denne Sædvane af den dygtige og højst ufejlbar-